

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

С.О. ТУЛЬЧИНСЬКА,

д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та підприємництва НТУУ «КПІ»

Регенерація регіональних економічних систем на засадах розбудови технологічних парків

У статті здійснено аналіз функціонування технологічних парків України у сучасних економічних умовах. Запропоновані заходи щодо підтримки технологічних парків та спеціального режиму інноваційної діяльності. Для розвитку регіональних економічних систем запропоновані напрями підтримки створення та розвитку технологічних парків регіональними та місцевими органами влади.

Ключові слова: інноваційна інфраструктура, технологічний парк, регіональна інноваційна система, науково-інноваційна діяльність.

С.А. ТУЛЬЧИНСКАЯ,

д.э.н., доцент, профессор кафедры экономики и предпринимательства НТУУ «КПИ»

Регенерація регіональних економічних систем на принципах построения технологических парков

В статье осуществлен анализ функционирования технологических парков Украины в современных экономических условиях. Предложены меры по поддержке технологических парков и специального режима инновационной деятельности. Для развития региональных экономических систем предложены направления поддержки создания и развития технологических парков региональными и местными органами власти.

Ключевые слова: инновационная инфраструктура, технологический парк, региональная инновационная система, научно-инновационная деятельность.

S.A. TULCHYNSKA,

doctor of economic sciences, professor of economics and entrepreneurship NTUU «KPI»

Regeneration of regional economic systems at the principles constructing of technological parks

The work analyzed the functioning of technological parks in Ukraine in current conditions. It was proposed the measures for supporting to technology parks and special mode of innovation. The directions of supporting the creation and development technology parks by regional and local authorities are offered to the development of regional economies.

Keywords: innovation infrastructure, technology park, regional innovation system, research and innovation activities.

Постановка проблеми. В умовах інтеграційного вибору держави до реалізації переваг економіки знань у більшій мірі готові ті країни, де наукові та освітні інститути найбільше інтегровані в глобальні економічні відносини. Показником рівня інноваційної спрямованості економіки є розвинутість інфраструктурних об'єктів, здатних оперативної й ефективно комерціалізувати наявні інновації. Створення інноваційної

інфраструктури є практичною відповіддю на зміну умов економічного розвитку регіонів, що забезпечує широке й ефективне впровадження новітніх технологій, технологічний трансфер й комерціалізацію результатів науково-технічних розробок.

Інноваційна інфраструктура виступає однією з основних форм забезпечення інноваційного розвитку у багатьох країнах, адже саме там найпрогресивніші науково-технічні роз-

робки інтегруються і втілюються у високоефективні технологічні процеси та якісні новітні вироби, чим забезпечується не лише суттєве зростання економічного потенціалу, а й підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Крім того, широке розповсюдження інноваційної інфраструктури є ефективним засобом внутрішнього удосконалення організації науково-інноваційної діяльності в регіонах.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам створення та функціонування інноваційної інфраструктури регіонів України присвячені наукові дослідження О. Волкова, І. Гагауза, О. Зінченка, О. Мазура, Б. Маліцького, В. Нежиборця та ін. Але проблема розвитку та підтримки інноваційної інфраструктури, та зокрема технологічних парків, залишається недостатньо розробленою. Для України досі є актуальною проблема удосконалення діяльності технопарків, оскільки існує потреба у прискореній розробці та комерціалізації нових технічних і технологічних процесів для таких галузей, як мікроелектроніка, телекомунікації, біотехнології, аерокосмічна та енергетична галузі. Саме у цих галузях конкуренція є найбільш гострою, а витрати на створення нових технологій стають непосильними навіть для потужних компаній.

Мета статті – на основі аналізу діяльності існуючих технологічних парків у регіонах України запропонувати заходи щодо підтримки технологічних парків та спеціального режиму інноваційної діяльності, а також створення та розвитку технологічних парків регіональними та місцевою органами влади.

Виклад основного матеріалу. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 1996 року №549 [3] було затверджено порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів, правовий статус, основи взаємовідносин учасників цих структур, як одного з пріоритетних напрямів підвищення ефективності використання науково-технічного потенціалу для розв'язання завдань технологічного оновлення виробництва. У 1999 році було прийнято Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» [2].

Але можна окреслити особливості функціонування технопарків в Україні: 1) обмежений попит на інноваційну продукцію як в регіонах та і усередині країни; 2) низька платоспроможність вітчизняних споживачів нової техніки; 3) обмежені можливості фінансування науково-інноваційної діяльності із державного та місцевих бюджетів; 4) незацікавленість бізнесу й фінансово-кредитної системи у підтримці інноваційних проектів; 5) намагання західних замовників без істотних інвестицій комерціалізувати у своїх інтересах наявний в Україні науковий потенціал.

Необхідно відзначити, що технопарки мають певну специфіку функціонуванням, а саме вони можуть:

- сформулювати умови і механізми для реалізації на території регіону наукового і освітнього потенціалу;
- визначити орієнтацію наукових досліджень на потреби розвитку регіону;
- сформулювати умови і механізми для комерціалізації в технопарку актуальних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у вибраній галузі його спеціалізації;
- здійснити комплекс заходів, спрямованих на інтенсифікацію процесів розроблення, виробництва та впровадження

наукоємної, конкурентоспроможної продукції на внутрішні та зовнішні ринки;

- забезпечити організаційну, матеріально-технічну, сервісну, фінансову підтримку для ефективного становлення розвитку і підготовки до самостійної діяльності малих і середніх інноваційних підприємств регіону у вибраній галузі спеціалізації технопарку;

- підвищити технологічний рівень підприємств регіону відповідно вибраній галузі спеціалізації технопарку шляхом створення оснащених виробничих майданчиків, центрів доступу до устаткування, експериментальних установок, інформаційних баз для їх спільного використання підприємствами – учасниками технопарку тощо.

На початок 2013 року всього у чотирьох регіонах України – в м. Києві, Харківській, Донецькій, Львівській областях – реально функціонували вісім технопарків: «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона» (Київ), «Інститут монокристалів» (Харків), «Інститут технічної теплофізики» (Київ), «Укрінфотех» (Київ), «Вуглемаш» (Донецьк), «Київська політехніка» (Київ), «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка і сенсорна техніка» (Київ), «Яворів» (Львівська область). Діяльність ще восьми технопарків нерозпочата: «Інтелектуальні інформаційні технології» (Київ), «Агротехнопарк» (Київ), «ЕКО-Україна» (Донецьк), «Ресурси Донбасу» (Донецьк), «Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (Одеса), «Наукові і навчальні прилади» (Суми), «Текстиль» (Херсон), «Машинобудівні технології» (Дніпропетровськ).

Поступово технопарки стають потужною складовою інноваційної інфраструктури регіональних економічних систем, забезпечуючи понад 10% всієї інноваційної продукції. Реалізація інноваційно-інвестиційних проектів технологічних парків дає вагомий соціальний ефект для розвитку економіки регіонів, оскільки за короткий період їх функціонування було створено понад три тисячі нових робочих місць та надані можливості кільком десяткам тисяч вчених і висококваліфікованих спеціалістів реалізувати свій інтелектуальний потенціал.

Найбільша частка обсягу реалізованої інноваційної продукції технопарків 75,5% припадає на місто Київ, а саме такими технопарками як: «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона» – 71,7%, «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка і сенсорна техніка» – 3,3%, «Київська політехніка» – 0,3%, «Укрінфотех» – 0,1%, «Інститут технічної теплофізики» – 0,04%. На Харківську область – «Інститут монокристалів» – 24,1%, Донецьку область – «Вуглемаш» – 0,4%, Львівську область – «Яворів» – 0,01%, але необхідно зауважити, що це наймолодший діючий технопарк в Україні, що розпочав діяльність у серпні 2007 року [4].

Отже, найбільш ефективною є робота двох технологічних парків: «Технопарк ІЕЗ ім. Патона» та харківського «Інститут монокристалів». У 2009 році загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції технологічними парками дорівнював 341,7 млн. грн., що у 2,5 раза менше, ніж у 2008 році (851,5 млн. грн.), та у 7,5 раза менше, ніж у 2007 році (2557,2 млн. грн.). Платежі до державного бюджету України та державних цільових фондів у 2009 році від реалізації проектів технопарків становили 37,6 млн. грн., що у 1,8 раза менше, ніж у 2008 році (66,2 млн. грн.), та у 5,6 раза менше, ніж у 2007 році (209,2 млн. грн.). А всього за час діяльності тех-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

нопарків було перераховано до бюджетів та цільових фондів майже 1 млрд. грн. Проте слід зазначити, що з 2007 року в даному процесі спостерігається динаміка зменшення. При цьому обсяг отриманих пільг технологічними парками та виконавцями проектів скоротився. В період з 2000 по 2009 рік у рамках дії спеціального режиму діяльності технологічних парків на спеціальні рахунки було перераховано 511 млн. грн. [5]. Регресивна динаміка зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції та платежів до державного бюджету та цільових фондів відображає припинення державної підтримки технологічних парків.

Необхідно зауважити, що допомога держави передбачає прямі та непрямі види державної допомоги технологічних парків, але в період з 2000 по 2011 рік загальний обсяг державної допомоги становив 762,0 млн. грн., з яких непрямі – 697,1 млн. грн., що становить 91,5%, прямих 64,9 млн. грн., що становить 8,5%, відрахування на спеціальні рахунки технологічних парків – 540,6 млн. грн., що фактично були основним стимулом для розширення науково-інноваційної діяльності технологічних парків. Обсяг прямих державних допомог у відсотках до обсягів фінансування технологічних інновацій за рахунок державного бюджету становить 6% [5]. Але більшість непрямих заходів державної підтримки технологічних парків скасовано, а прямих хоча і не скасовано, але вони не здійснюються (наприклад, повне або часткове безвідсоткове кредитування не виконувалося жодного року, повна або часткова компенсація відсотків за кредитами виконувалося тільки у 2007 році – 24 млн. грн. та у 2008 році – 27 млн. грн.).

Економічною основою діяльності створення і функціонування українських технопарків є спеціальний режим, який надається учасникам технопарку для зареєстрованих інноваційних проектів у рамках Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [2, с. 6, 7]. Принципово важливим є те, що спеціальний режим інноваційної діяльності поширюється не на всю діяльність технологічних парків та його учасників, а лише на інноваційні проекти з пріоритетних напрямів науково-технічної й інноваційної діяльності. Але преференції щодо пільгового оподаткування – не єдиний привабливий для клієнтів технологічних парків фактор. Значний інтерес мають також:

1) використання фірмового найменування базової наукової організації;

2) можливість участі у веб-сайті технопарку і базової наукової установи;

3) перспектива одержання необхідних консультацій та бізнес підготовки персоналу;

4) використання широко розвинутої міжнародної мережі зв'язків технопарків для пошуку і встановлення контактів з потенційними інвесторами і замовниками;

5) участь у національних і міжнародних конференціях, симпозиумах, виставках та інших заходах, що проводяться асоціаціями технопарків, розширення особистих контактів і зв'язків.

У процесі моніторингу виконання інноваційних проектів технологічними парками були виявлені порушення у ході їх реалізації і дотриманні належного режиму оподаткування і митного регулювання. За ініціативою уряду Верховна Рада, затверджуючи державний бюджет на 2005 рік, скасувала нечисленні пільги для технопарків поряд із преферен-

ціями для вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку. Внаслідок цього технологічні парки, які займалися розробкою перспективних технологій, були позбавлені досить скромної існуючої державної підтримки, незважаючи на те, що ця підтримка – це інвестиції в технологічний розвиток і модернізацію економіки країни. Вони обов'язково окупляться, але дохід до державного бюджету поступатиме безпосередньо не від технопарків, де проекти знаходяться на початкових, затратних стадіях розвитку, а від розширення інноваційного виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції на нових ринках збуту.

На сьогодні спеціальним режимом інноваційної діяльності технологічних парків передбачено [2]:

– повне або часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування проектів технологічних парків,

– повну або часткову компенсацію відсотків, сплачених виконавцями проектів комерційним банкам за кредитування проектів,

– надання цільових субсидій у вигляді сум ввізного мита при ввезенні в Україну для реалізації проектів устаткування, обладнання, комплектуючих, матеріалів, які не виробляються в Україні, суми ввізного мита не перераховується до бюджету, а зараховується на спеціальні рахунки технологічних парків.

На наш погляд, для підтримки технопарків слід відновити законодавчу базу, яка успішно діяла в 2000–2004 роках, і забезпечити виконання фінансової підтримки проектів технопарків. Необхідно забезпечити стабільність державної підтримки технологічних парків та спеціального режиму інноваційної діяльності, а саме:

– по-перше, пріоритетність у залученні іноземних інвестицій під державні гарантії та кошти Державної інноваційної фінансово-кредитної установи;

– по-друге, повне безвідсоткове кредитування технологічних парків;

– по-третє, повна або часткова компенсація відсотків за кредитами (це положення виконувалося лише у 2007–2008 роках);

– по-четверте, пільги зі сплати податку на прибуток підприємств, отриманих технологічними парками та зарахування вивільнених від оподаткування сум на спеціальні рахунки учасників технологічних парків (були скасовані 1 січня 2011 року на підставі [1]);

– по-п'яте, пільги з ПДВ на суму податкового зобов'язання податковим векселем при імпорті нового устаткування, обладнання та комплектуючих та звільнення від сплати податку із строком погашення на 360 календарних днів з дня надання векселя органу митного контролю (були скасовані 1 січня 2011 року на підставі [1]);

– по-шосте, у разі відміни державою застосованих пільг дії спеціального режиму інноваційної діяльності повинні передбачатися компенсаційні механізми для технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств. Виконання запропонованих заходів дозволить не тільки зберегти українські технопарки, але і забезпечити їх подальший розвиток та вплив на економіку регіонів.

Отже, ефективна діяльність технологічних парків сприяє розвитку регіональних економічних систем в умовах інтеграційного вибору держави. Їх діяльність підвищує привабли-

вість регіонів для інвесторів, сприяє просуванню конкурентоспроможної вітчизняної наукоємної продукції на світовий ринок, знижує імпорту залежність економіки регіонів та країни. В ході виконання інноваційних проектів створюються стабільно функціонуючі виробництва інноваційної продукції, зростає база оподаткування та збільшуються надходження до бюджету тощо.

Для створення та ефективної діяльності технологічних парків необхідна реальна інтеграція освітян, науковців, підприємців, венчурного капіталу, підтримуючого ділового товариства і мережі постачальників, консультантів та обслуговуючих компаній. Але досить проблематичним залишається питання якості інноваційних проектів технопарків, адже більшість інновацій, які сьогодні впроваджуються, створюють переваги лише на традиційному ринку, практично не змінюючи технологічну структуру економіки регіонів.

На наш погляд, для підтримки створення та розвитку технологічних парків регіональними та місцевою органами влади необхідно: 1) надавати можливість придбання або найму в оренду на пільгових умовах ділянок землі і виробничих приміщень; 2) передавати збиткову комунальну власність інноваційним структурам; 3) підтримувати високотехнологічні підприємства регіону, які працюють з технологічними парками; 4) розміщувати в технопарках державні замовлення від регіональної адміністрації; 5) надавати фінансову допомогу, брати участь у створенні фонду розвитку технологічних парків або у вигляді безвідсоткового кредитування; 6) сприяти залученню іноземних інвестицій; 7) виступати гарантом між фінансово-кредитними структурами та парками.

Висновки

Отже, розвиток інноваційної інфраструктури регіонів є одним із пріоритетних завдань регіональних та місцевих органів влади з метою активізації інноваційних процесів у регіонах та розвитку регіональних економічних систем в умовах інтеграційного вибору держави.

На сьогодні поки що діяльність технологічних парків не справляє відчутного впливу на розвиток регіонів, хоча для цього є освітній і науковий потенціал та кваліфіковані фахівці виробничої сфери, що мають досвід впровадження нової техніки і технологій. Необхідно зауважити, що їхня діяльність дозволяє створювати додаткові робочі місця для високоінтелектуальної праці в регіоні, залучати додаткові інвестиції для інноваційного розвитку регіону, покращити життєвий рівень населення. Регіональні органи управління та місцева влада має підтримувати створення та розвиток технологічних парків. Подальші напрями дослідження потребують урахування діяльності технологічних парків щодо наявності переваг розвитку регіональних економічних систем, які можуть бути реалізовані за умови, коли освітні та наукові установи будуть найбільш повно інтегровані в економічні відносини регіонів. Але, треба зазначити, поки що вони виключені із цих процесів, тому діяльність технологічних парків не є такою повноцінною, як у практиці багатьох інших ринкових економік.

Список використаних джерел

1. Закон України «Податковий кодекс України» від 02.12.2010 №2755-VI // Відомості ВР України, 2011. – №13–14, №15–16, №17, ст. 112.
2. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» №991-XIV від 15.07.99 // Голос України, 1999. – 21 вересня.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів» №549 від 22.05.96.
4. Шишкин О. Мифы и реалии украинских технопарков / О. Шишкин. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.technopark-isc.com/index_ru.php?page=press&id=2
5. Щодо державної допомоги діяльності технопарків в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень. – Аналітична записка [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uz.niss.gov.ua/articles/455/>

УДК 331.45

В.М. АНДРІЄНКО,

к.і.н., доцент, докторант, Університет економіки і права «КРОК»

Діагностика безпеки праці на будівельних підприємствах Черкаської області

Досліджено тенденції розвитку будівельних підприємств Черкаської області. Проаналізовано динаміку виробничого травматизму на будівельних підприємствах України в цілому та Черкаської області зокрема. Здійснено розподіл нещасних випадків відповідно до виду економічної діяльності підприємств Черкаської області. Визначено питому вагу нещасних випадків на будівництві у загальній кількості нещасних випадків, що сталися на підприємствах Черкаської області. Встановлено основні причини нещасних випадків на підприємствах Черкащини. Визначено питому вагу окремих видів організаційних причин нещасних випадків на підприємствах Черкащини в їх загальній кількості.

Ключові слова: будівельне підприємство, виробничий травматизм, нещасний випадок, економічна діяльність, працівник, причина.

В.М. АНДРІЄНКО,

к.і.н., доцент, докторант, Університет економіки і права «КРОК»

Діагностика безпеки праці на строительних підприємствах Черкаської області

Исследованы тенденции развития строительных предприятий Черкаской области. Проанализирована динамика производственного травматизма на строительных предприятиях Украины в целом и Черкаской области в частности.